

Genbank for Hardangerfjorden

I budsjettforslaget for Klima- og Miljødepartementet for 2017 skrinlegges planene om å etablere genbank for Hardanger. For Hardangerfjordbestandene av laks og sjøørret er dette en dødsdom.

Hvorfor genbank for Hardangerfjorden?

Vedtaket om å etablere en genbank for Hardangerfjorden kom etter en lang drakamp om å fastsette en egen forskrift for oppdrettsvirksomheten i Hardangerfjorden. Dette er et område med omfattende oppdrettsvirksomhet, noe som har gitt villaksen og sjøørreten i områdene store utfordringer i hovedsak i form av lakselus og rømming. Selv om påvirkning fra andre faktorer kommer i tillegg, kan den store økningen i oppdrett i området forklare store deler av bestandsnedgangen for villaks og sjøørret i Hardangerfjorden. På grunn av situasjonen for de ville laksefiskene, ble det innført midlertidige rammer for havbruksvirksomheten i området. En egen Hardangerfjordforskrift med rammer for oppdrettsvirksomheten skulle bidra til å ivareta de ville laksefiskene.

En slik forskrift var i ferd med å bli vedtatt, da regjeringen valgte en løsning der forskriften ble droppet, men hvor det i stedet skulle etableres en genbank for Hardangerfjorden som skulle sikre bestandene av laks og sjøørret.

En løsning med en genbank ble en forutsetning for i det hele tatt å kunne ha mulighet til å sikre bestandene av ville laksefisker i Hardangerfjorden. I genbanken er målsettingen å ta vare på genmaterialet fra villaks og sjøørret fra et 20-talls vassdrag. Genbanken skulle i tillegg til å oppbevare frossen melke fra bestandene, også fungere som en levende genbank. Dessuten er planen å tilbakeføre overskudd av rogn fra genbanken til elvene, for på denne måten styrke bestandene av villfisk. Rognplanting har vist seg å være et meget effektivt kultiveringstiltak i elver, og i enkelte elver tilknyttet genbanken er man allerede i gang med rognplanting.

Situasjonen for de ville laksefiskene i Hardanger

Situasjonen for de ville laksefiskene i Hardanger er svært alvorlig. Regjeringens forslag om å avslutte bevaringsarbeidet for villaks og sjøørret i Hardangerfjordregionen, vil i realiteten være et nådestøt for de ville laksefiskene i dette området.

Erfaringer med innsamling av genmateriale fra elvene i Hardangerfjorden har vist at allerede i dag er vanskelig å finne materiale uten innblanding av oppdrettsgener hos villaksen i bestander som er aktuelle å legge inn i en genbank.

Situasjonen for villaks og sjøørret i Hardangerfjorden har utviklet seg over flere år. Det er allerede lagt inn frossen melke fra villaks fra 12 elver i frossen genbank. Dette ble innsamlet i perioden 1986 – 1999. Det er samtidig viktig å understreke at frossent genmateriale ikke er tilstrekkelig, blant annet siden kun hannfisk inngår i frossen genbank. Genbanken for Hardanger var ment som en levende genbank, noe som er avgjørende for å gjøre dette på en god måte i et langsiktig perspektiv.

Uten en genbankløsning vil muligheten til å ta vare på en rekke av bestandene i Hardangerfjorden bortfalle. Det er allerede et stort lokalt engasjement tilknyttet arbeidet med genbanken, i form av

uttak av stamfisk i elvene, oppfisking av rømt laks i elvene, rognplanting etc. Uten en genbankløsning vil muligheten til å ta vare på en rekke av bestandene i Hardangerfjorden bortfalle, og det samme vil det betydelige lokale engasjementet for å ta vare på disse for framtida.

Fiske etter villaks i elvene i Hardangerfjorden er stort sett fredet, mens det fortsatt er åpent for et visst fiske etter sjøørret i enkelte vassdrag. I fjorden er det også betydelige innskrenkninger i mulighetene for å fiske sjøørret.

Hva nå?

Den verst tenkelige situasjonen sett fra de ville laksefiskenes ståsted, er den regjeringen nå legger opp til; ingen genbank og heller ingen forskrift. Dette er i realiteten en dødsdom for de ville laksefiskene i Hardanger og en fallitterklæring med hensyn til arbeidet for at havbruksvirksomheten skal drives innenfor miljømessig bærekraftige rammer. Det er viktig at Stortinget understøtter at dette ikke kan bli løsningen. Den planlagte genbanken må på plass nå. Tidsaspektet er viktig i denne sammenheng. Jo lengere tid det går før effektive tiltak er på plass uavhengig av valg av løsninger, jo verre vil situasjonen for villaksen og sjøørreten bli.

Det er lagt ned ressurser og arbeid i form av planlegging av etablering av genbanken og mellomlagring av genmateriale, og innsamling av vill stamfisk startet allerede høsten 2015. I 2016 ble det for første gang ført tilbake genmaterieell til elvene i form av rognplanting, slik at kultivering av bestandene gjennom genbanken allerede er i gang. I påvente av byggingen av ny genbank på Ims i Rogaland har man til nå benyttet Statkraft sitt klekkeri i Eidfjord i Hardanger i prosjektet, men dette er kun en midlertidig løsning. Alt dette vil være bortkastet ressursbruk dersom genbanken ikke realiseres.

NJFFs anbefaling

NJFF ber om at Stortinget omgjør regjeringens beslutning om ikke å etablere genbanken for Hardanger. Stortinget bør understøtte det ansvaret vi har for å sikre bestandene av vill laksefisk, og havbruksnæringens ansvar for å drive innenfor miljømessig bærekraftige rammer.

Det første og foreløpige kostnadsoverslaget for genbanken var på 40 millioner. I dag er tallet justert til vel 60 millioner kroner. NJFF kan ikke se at en kostnadsoverskridelse på 20 millioner kroner er et tilstrekkelig argument for å si fra seg ansvaret for de ville laksefiskene i Hardanger, og det helt uten å ha på plass noen andre tiltak og krav som kan sikre deres overlevelse.

NJFF mener at vi ikke kan basere utviklingen av havbruksnæringen eller forvaltningen av de ville laksefiskene på løsninger med genbanker for de ulike fjordområdene. En miljømessig bærekraftig havbruksnæring må være en klar forutsetning som grunnlag også for forvaltningen av de ville laksefiskene. Situasjonen i Hardanger er imidlertid spesiell og prekær. Fordi lite tyder på at en har løsningen på miljøutfordringene innen rekkevidde må genbanken komme nå.